

PRIKAZI KNJIGA

BOOK REVIEWS

Ivan Šugar: BOTANIČKI LEKSIKON. Latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski rječnik. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Globus, Zagreb. 550 str. 24 × 17 cm, platneni uvez i oslikan ovitak.

U izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i nakladnog zavoda Globus, Zagreb, upravo je objavljeno još jedno vrijedno djelo — Botanički leksikon. Sretnom okolnošću da se u личности autora sjedinila stručnost botaničara i poznavaoča klasičnih jezika, rezultirala je visokom kvalitetom ovog djela, pa je možda i to razlogom što je upravo ovaj leksikon odabran da ga se objavi kao prvog u nizu »Terminološki rječnici«. Botanički leksikon je latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski rječnik, koji obuhvaća preko 10.000 pojmova. Prvi dio, latinsko-hrvatski rječnik znatno je opsežniji, jer sadržava i objašnjenje gotovo svih navedenih pojmova, često i vrlo opsežno, s originalnim autorovim komentarima i primjerima. Stručni botanički termini nerijetko su složenice grčko-latinskih riječi ili čak samo latinizirane riječi grčkog podrijetla. U takvim je to slučajevima i naglašeno, a grčkim pismom navedeno izvorno značenje. Hrvatsko-latinski rječnik sadržava samo hrvatske natuknice i odgovarajući prijevod na latinski, bez objašnjenja. Tako je to učinjeno, kako i sam autor uvodno napominje, zbog nedovoljne normiranosti stručne botaničke latinštine. Ovaj će rječnik poslužiti prvenstveno botaničarima pri pisanju stručnih dijagnoza koje se, prema međunarodnim normama, pišu na latinskom jeziku. Po autorovom izboru brojni su termini, radi njihova lakšeg razumijevanja, popraćeni i originalnim crtežima, izrađenim u tu svrhu stručnom rukom, također botaničara.

Mnogi termini obuhvaćeni ovim leksikonom moglo bi se reći da, na prvi pogled, nemaju veze sa stručnom botaničkom terminologijom. Autor je na osnovi vlastitog znanja i iskustva izabrao i takve riječi koje mogu poslužiti u oblikovanju niza složenica, svojstvenih latinskom jeziku, što ga čini nenadmašivim u mogućnostima plastičnog izražavanja. Autor je uložio i velik trud u studiranje lingvističke literature, naročito u cilju da za vrlo brojne latinske termine sličnog značenja iznađe odgovarajuće hrvatske izraze, koji su zbog rijetke upotrebe često već gotovo pali u zaborav. Nerijetki su i takvi primjeri gdje je autor pristupio i oblikovanju novih stručnih riječi, u hrvatskom jeziku dosad još nepoznatih, jer se botanička struka, kao i brojne druge, u znatnoj mjeri oslanjala na strane udžbenike.

Pri izradi ovog leksikona korištena su mnogobrojna djela, kako je to vidljivo iz priloženog popisa literature. Korišteni su i već dosad postojeći latinsko-hrvatski botanički rječnici, među kojima je i onaj, samog autora (Šugar, 1977). Brojnošću termina uključenih u ovom leksikonu i posebno njihovim tumačenjem, uz korištenje vrlo dobrih hrvatskih naziva, postignuta je nova kvaliteta, pa se objavljivanje ovog djela može označiti i kao vrijedan prinos cjelokupnoj hrvatskoj pisanoj baštini.

Praznina koja je popunjena objelodanjanjem Botaničkog leksikona obrađovat će u prvom redu njegove korisnike — botaničare onih disciplina koje se najviše koriste terminima iz područja morfologije i sistematske botanike, zatim anatomije bilja, geobotanike i ekologije. Njime će se služiti i stručnjaci različitih srodnih struka — agronomi, šumari, farmaceuti i dr. Studentima i nastavnicima mnogo će značiti pri izboru najprikladnijih termina, a postat će nezaobilaznim priručnikom i u prevođenju onih jezika koji sadržavaju riječi latinskog podrijetla. I napokon, ovaj se leksikon može preporučiti i svim onima koji žele temeljiti objašnjenje raznolikih pojmova s kojima se susrećemo i u svakodnevnom životu, a nažalost vrlo često i u iskrivljenu obliku.

Već i na osnovi ovdje iznesenih činjenica možemo zaključiti da je Botanički leksikon vrijedno i nadasve svrsishodno djelo, pa upravo začuđuje njegova mala naklada, od samo 1300 primjeraka. Međutim, i to ima svojih prednosti, jer se uskoro može očekivati i ponovljeno izdanje gdje će autor imati prilike za izvjesne ispravke i nadopune, što će doći do izražaja prilikom njegova korištenja, a djela takve vrste potrebno je stalno usavršavati.

ZINKA PAVLETIC

Annarosa Bernicchia: POLYPORACEAE s. l. IN ITALIA. Disegni di F. Padovan. Istituto di Patologia Vegetale, Bologna 1990, 594 str. S mnogim fotografijama, crno-bijelim i u bojama, te crtežima.

U posljednje vrijeme izašlo je nekoliko vrijednih knjiga koje obrađuju poroidne gljive (*Polyporaceae* s. l.), ranije prilično zapostavljenu grupu. Od takvih je i knjiga pod gornjim naslovom. Tu je predstavljeno 200 poroidnih gljiva iz Italije, koje autorica tamo istražuje već niz godina, pa je ustanovila dosta vrsta koje prije nisu bile poznate u toj zemlji, ili je za već prije registrirane pronašla nove lokalitete. Tri je vrste ovdje opisala kao nove.

Uvod počinje zanimljivim člankom koji je napisao profesor torinskog univerziteta A. Ceruti o metabolitima u plodnim tijelima poroidnih gljiva, od kojih mnogi djeluju pozitivno ili negativno na zdravlje životinja i ljudi, a neki imaju i antikancerozna svojstva. Zatim je dana sistematska podjela, jer poroidne gljive pripadaju različitim porodicama pa i redovima, navedene su poimence vrste poznate iz srednje Evrope i označeno je koje su obrađene u ovom djelu. Iza toga se govori općenito o makroskopskoj i mikroskopskoj građi plodišta, te tipovima truleži koje uzrokuju gljive te grupe, sve ilustrirano crtežima i fotografijama. Na kraju je ključ za određivanje rodova.

Rodovi su zbog lakšeg snalaženja poredani po abecedi. Najprije je ukratko naveden opis roda na talijanskom, a zatim dijagnoza u jeziku originalnog opisa. Iza toga slijedi ključ za vrste toga roda ustanovljene u Evropi, ako i nisu sve opisane u knjizi.

svakoj su vrsti posvećene dvije stranice. Na lijevoj je nakon sada važećeg imena i nekoliko najvažnijih sinonima podroban opis makroskopskih i mikroskopskih karakteristika, domaćini na kojima gljiva dolazi (radi se naime uglavnom o lignikolnim vrstama) te ukratko rasprostranjenje u Italiji i drugdje u svijetu. Na desnoj su strani crno-bijeli snimak površine pora, povećan 20×, crtež mikroskopske građe, te fotografija u boji samog plodišta. Autoričin suradnik F. Padovan izradio je vrlo precizne crteže, a načinio je također većinu fotografija. Za snimke su birani najljepši primjerci u najboljem stadiju razvoja i snimke su većinom izvrsne. Za nekoliko vrsta koje su očito tamo rjeđe nije, nažalost, bilo moguće dati fotografije uopće, a za neke su bile na raspolaganju samo u crnobijeloj tehnici.

O pojedinim se vrstama, osobito rjeđim, kritički raspravlja, a osobito je dobro što je nekoliko, koje su nedavno objavljene kao nove (bilo da je to učinila autorica ili netko drugi), također opisano i snimljeno u bojama, pa će to omogućiti lakše snalaženje mikolozima koji ih eventualno nađu u drugim zemljama.

Knjiga je doduše pisana talijanskim jezikom, ali stručni izrazi su i onako internacionalni, a onaj tko ima nešto znanja latinskog i francuskog može se pogotovo prilično lako snaći.

Cestitam autorici na ovako uspjelom djelu (usput rečeno tiskanom na vrlo finom papiru) i nadam se da će doživjeti još nekoliko dopunjenih izdanja.

MILICA TORTIĆ

Karl Heinz Kreeb: METHODEN ZUR PFLANZENÖKOLOGIE UND BIOINDIKATION. Gustav Fischer Verlag, Jena 1990 (327 stranica, 119 slika i 15. tablica, 17 × 24 cm, cijena 48 DEM) ISBN 3-334-00309-4.

Napredak prirodnih znanosti općenito, pa tako i biljne ekologije, usko je vezan s razvojem odgovarajućih metoda istraživanja. Zato su priručnici koji opisuju metode, aparaturu i instrumente nezaobilazna literatura za svakoga istraživača. Fitoekologija kao znanost koja proučava odnose biljaka i čimbenika okoliša sve više koristi eksperimentalne i kvantitativne metode istraživanja. Stoga je dobro došla i ova knjiga iz serije »Ökologie« u kojoj se sustavno opisuju metode fiziološke ekologije biljaka. Napisao ju je sveučilišni profesor iz Bremena dr. Karl Heinz Kreeb uz suradnju sedam autora među kojima su i vrlo poznati austrijski fitoekolozi prof. W. Larcher i prof. A. Cernusca.

To je djelo zapravo prošireni i dopunjeni priručnik što ga je isti autor godine 1977. objavio pod kraćim naslovom »Methoden der Pflanzenökologie«. Od 235 stranica odnosno 12 poglavlja narastao je u novom izdanju i pod novim naslovom »Methoden zur Pflanzenökologie und Bioindikation« do 327 stranica odn. 20 poglavlja.

Uvodno ukratko su navedeni definicija i etimologija termina »metoda«, način rada i ciljevi eksperimentalne ekologije biljaka. U narednom se poglavlju vrlo kratko naglašava značenje aparata i instrumenata, njihova točnost i baždarenje, te protokoliranje podataka, a opširnije se opisuje postupak statističke obrade podataka i korištenje računala (kompjutora) pri obradi i prikazivanju rezultata, modeliranje i simulacija, s nekim primjerima o upotrebi računala.

Samo u naznakama, s uputom na literaturu, navode se metode mjerenja različitih edafskih i klimatskih faktora, a nešto opširniji je prikaz klimadijagrama i opis kompjutorskog programa za izradu klimadijagrama.

Mnogo podrobnije opisane su metode istraživanja utjecaja pojedinih ekoloških faktora i reakcije biljaka. U poglavlju o temperaturi opisuju se metode mjerenja temperature lista, otpornosti biljaka na žegu i hladnoću, te metode fenoloških istraživanja i prikazivanja rezultata.

Čak šest poglavlja zauzima opis metoda istraživanja vodnog režima biljaka kao transport vode u biljci i njezino izdavanje, snaga sisanja, turgor, slobodna i vezana voda, hidrataura protoplazme, indirektno metode za kontrolu vodnog režima, otpornost biljaka na sušu.

Metode određivanja reakcije biljaka na svjetlost, »Lichtgenuss«, netofotosinteza, disanje, biomasa, indeks površine listova opisuju se u zasebnom poglavlju, a zatim slijedi prikaz metoda istraživanja posebnih fizikalnih i kemijskih utjecaja (vjetar, vatra, mehanički utjecaj snijega, kositba, paša, gaženje, određivanje sadržaja klorofila i drugih pigmenata, otpornost biljaka na zaslanjivanje, sadržaj klorida u staničnom soku).

Na desetak daljnjih stranica opisuju se metode određivanja vitalnosti biljaka, dok su dva naredna poglavlja posvećena bioindikaciji. Opisano je određivanje ekoloških indeksa i ekoloških grupa u smislu Ellenberga, a zatim bioindikacija onečišćenja zraka, u prvom redu pomoću lišaja, te drugih bioindikatora kao što su mahovine i neke više vaskularne biljke.

Konkurencija kao biotički faktor obrađuje se na jednoj stranici samo s uputom na literaturu. U zasebnom poglavlju je popis šezdesetak poznatih svjet-

skih, u prvom redu njemačkih firmi, kod kojih se mogu nabaviti potrebni aparati i instrumenti. Citirana literatura nalazi se u popisu uz svako poglavlje zasebno što držim poboljšanjem u odnosu na ranije izdanje.

Valja istaći da knjiga »Methoden zur Pflanzenökologie und Bioindikation« nije koncipirana kao školski praktikum sa svim podrobnim uputama o priboru, aparaturi i metodskim postupcima, već u prvom redu kao priručnik u kojemu se opisuju teorijske osnove ekoloških metoda, ukazuje na dobre i loše strane i upućuje na literaturu gdje se mogu naći izvorni ili podrobniji opisi neke metode. Ta se knjiga kao vrlo koristan metodički priručnik može preporučiti svima koji se bave istraživanjima u području fiziološke i eksperimentalne ekologije bilja.

LJUDEVIT ILIJANIC

IV. INTERNACIONALNI MIKOLOŠKI KONGRES

Evropski mikološki kongresi, koji se održavaju svake 3 ili 4 godine, posvećeni su uglavnom taksonomiji i ekologiji viših gljiva, makromiceta, i na njima sudjeluju tek poneki mikolozi s drugih kontinenata. Internacionalni mikološki kongresi obuhvaćaju sva područja mikologije, održavaju se u razmacima od po nekoliko godina u različitim dijelovima svijeta (treći je bio npr. u Japanu) i na njima se okupljaju mikolozi sa svih kontinenata.

Četvrti internacionalni mikološki kongres održavan je od 28. VIII. do 3. IX. 1990. u Regensburgu u Njemačkoj, što je bilo osobito povoljno za evropske stručnjake. Sudjelovalo je preko 1600 mikologa iz 59 zemalja svijeta. Iz Jugoslavije ih je bilo prijavljeno 13. Zbog golemog mnoštva sudionika preporučeno je da se kraći prilozi izrade u obliku postera; tih je bilo preko 850. Ipak je i broj predavanja bio velik, oko 550. Od toga je petnaestak, posvećenih nekim općim problemima mikologije, trajalo oko jednog sata, ostala su bila kraća, 15–30 minuta.

Kongres je bio podijeljen u 6 simpozija, pa ovdje navodim neke teme unutar svakog od njih.

A. *Sistematika i evolucija*. Obrađivane su pojedine grupe gljiva i neki noviji kriteriji za njihovu sistematiku (uloga biokemije i ultrastrukture, molekularna filogenija i dr.).

B. *Morfologija i ultrastruktura*. Struktura i funkcija rizomorfa, struktura ektomikoriza, morfogeneza askomiceta, bazidiomiceta, lišaja, diferencijacija hifa, ultrastruktura diobe jezgre itd.

C. *Ekologija*. Funkcionalna ekologija mikoriza, biologija gljivnih populacija, ekološka uloga lišaja, kartiranje makromiceta i dr.

D. *Genetika i fiziologija*. Struktura i biosinteza komponenata zidova gljivnih stanica, biokemijski i fiziološki aspekti gljivnog dimorfizma, molekularna genetika morfogeneze kod kvasaca i nitastih gljiva, ekstrakromosomski genetički elementi, fiziologija i genetika mikoriza i dr.

E. *Biotehnologija i primijenjena mikologija*. Biosinteza metabolita kod gljiva, gljive kao štetni organizmi, gljive i hrana, biotehnologija gljiva izazivača bijele truleži itd.

F. *Patologija*. Gljivni patogeni žitarica, šumska fitopatologija, upotreba gljiva za biokontrolu, mehanizmi akcija fungicida, otpornost na fungicide itd.

G. *Različito*. Kemotaksonomija, kompjutori, zbirke kultura, nomenklatura itd.

Prikazano je također nekoliko filmova o životu i razvoju pojedinih gljiva.

Organizirano je nekoliko pretkongresnih i postkongresnih ekskurzija na kojima su sudionici imali prilike sabirati i nakon toga determinirati i proučavati gljive iz grupa koje ih zanimaju. Također je nakon kongresa održan jednodnevni seminar o mikorizi.

Program je trajao svaki dan od 8,30 ujutro do 21 uvečer s vrlo malim prekidima, paralelno u nekoliko dvorana. Jasno da nitko ne bi mogao pratiti

sva predavanja, nego je svatko birao ona koja su bliska temi koju istražuje. Kako su posterii bili izvješeni po nekoliko dana, mogli su se po potrebi u nekoliko navrata razgledati i tako temeljitije proučiti.

Ovdje navodim naslove nekih postera jugoslavenskih sudionika: Cytokinin production by ectomycorrhizal fungus *Thelephora terrestris* in liquid culture medium; Some physiological properties of *Fusarium lateritium* var. *buxi* causing cancer on boxwood (*Buxus sempervirens*); Endo-glucanase and β -glucosidase location in wild strain of *Trichoderma harzianum* KJ-41; Hypoallergenicity and antagonism among *Diaporthe* or *Thomopsis* species and sensitivity toward antifungal metabolites; Morphogenesis in *Aspergillus flavus* affected by methionine and halogenated compounds; Pathology of *Pinus nigra* Arn. in Yugoslavia with special reference to needle diseases; Lignicolous *Aphylllophorales* on *Juniperus excelsa* in Yugoslavia; Wood-inhabiting macromycetes characteristic in Europe for *Abies* or *Picea*, with a comparison of their hosts in North America and Far East.

Osim predavanja i postera bio je, kao i obično na kongresima, osobito važan osobni kontakt s ostalim stručnjacima, jer se u razgovoru može često više doznati i naučiti nego dopisivanjem. Osobito mi je bilo drago što sam tom prilikom mogla upoznati neke mlađe mikologe iz Jugoslavije s pojedinim stručnjacima iz Evrope a i drugih kotinenata, što će im mnogo koristiti u daljem radu. Time se na neki način odužujem onima koji su mi pomagali na početku moje karijere.

Odlučeno je da se idući IMC održi za 4 godine u Vancouveru (Kanada), a u međuvremenu će se 1992. održati XI. kongres evropskih mikologa u Kewu, Velika Britanija.

MILICA TORTIĆ